

Πανελλαδικές εξετάσεις 2016

Ενδεικτικές απαντήσεις στο μάθημα «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ»

Διδαγμένο κείμενο

A1. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ : Β1, 5-8

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἀνάλογον δέ καί οἰκοδόμοι καί οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γάρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσσονται, ἐκ δέ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γάρ μή οὕτως εἶχεν, οὐδέν ἂν ἔδει τοῦ διδάξαντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Και με ανάλογο τρόπο και οι οικοδόμοι και ὅλοι οι ἄλλοι (τεχνίτες)· δηλαδή κτίζοντας σπίτια με καλό τρόπο θα γίνουν καλοὶ οικοδόμοι, κτίζοντας ὅμως με κακό τρόπο, κακοί. Γιατί, αν δεν συνέβαιναν ἔτσι τα πράγματα, καθόλου δε θα χρειαζόταν ο άνθρωπος που θα δίδασκε, ἀλλὰ ὅλοι θα γίνονταν ἀπὸ μόνου τους(ἀπὸ τη γέννησή τους) καλοὶ ἢ κακοὶ (τεχνίτες).

ΚΕΙΜΕΝΟ

Οὕτω δὴ καί ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει πράττοντες γάρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἀδικοί, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβέσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρείοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοίως δὲ καί τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γάρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιᾶς ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Το ἴδιο λοιπὸν συμβαίνει και με τις ἀρετές· κάνοντας δηλαδή ὅσα γίνονται κατὰ τις μεταξύ μας σχέσεις γινόμαστε ἄλλοι δίκαιοι και ἄλλοι ἀδικοί, ἐνῶ κάνοντας ὅσα ἔχουν μέσα τους το στοιχεῖο του φόβου και συνηθίζοντας να φοβόμαστε ἢ να ἔχουμε θάρρος γινόμαστε ἄλλοι ἀνδρείοι και ἄλλοι δειλοί. Το ἴδιο συμβαίνει και με τις ἐπιθυμίες και με την ὀργή· δηλαδή ἄλλοι γίνονται σώφρονες και πρᾶοι, ἐνῶ ἄλλοι ἀκόλαστοι και ὀργίλοι, με το να συμπεριφέρονται σε αὐτὰ ἄλλοι με αὐτὸν το συγκεκριμένο τρόπο και ἄλλοι με τον ἄλλο. Και μ' ἓνα λόγο, λοιπὸν, τα μόνιμα στοιχεῖα του χαρακτήρα μας διαμορφώνονται με τις ὅμοιες ἐνέργειες. Γι' αὐτὸ πρέπει να προσδίδουμε μίαν ὀρισμένη ποιότητα στις ἐνεργείες μας, ἐπειδὴ σύμφωνα με τις διαφορές (ποιότητας) αὐτῶν των ἐνεργειῶν διαμορφώνονται τα μόνιμα στοιχεῖα του χαρακτήρα μας.

B1.

❖ «καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης»:

ως προς τη σημασία της λέξης "φαῦλος":

Η επιτυχία ή η αποτυχία των νομοθετών να καθοδηγήσουν τους πολίτες στην αρετή έχει επίπτωση στην ποιότητα του πολιτεύματος που θα προκύψει. Η ειδοποιός διαφορά που οδηγεί στη διάκριση των πολιτευμάτων είναι η ποιότητα του εθισμού. Όταν οι νομοθέτες θεσπίζουν υγιείς αρχές δικαίου και οργανώνουν σωστά τη διαδικασία του εθισμού θα στρέψουν τους πολίτες στην ηθική πράξη· έτσι η πολιτεία που θα συγκροτείται από "ἀγαθούς πολίτας" θα γίνει "ἀγαθὴ πολιτεία". Σε μία πολιτεία όμως όπου οι νομοθέτες δε συνειδητοποιούν αυτή την υψηλή ευθύνη και δεν εθίζουν τους πολίτες στην άσκηση της αρετής, θα σπανίζουν οι "ἀγαθοὶ πολῖται" και δημιουργείται μία "φαύλη πολιτεία".

Το επίθετο φαῦλος (= ευτελής, ἀσήμαντος, κακός) στο κείμενο έχει διαφορετική σημασία από την κανονική: όταν κάνει λόγο για φαύλη πολιτεία εννοεί όχι το κακό πολίτευμα αλλά **το λιγότερο καλό**, το κατώτερο. Αυτή η αξιολογική διαβάθμιση απορρέει από το μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό επιτυχίας των νομοθετών να εθίσουν τους πολίτες στην αρετή. Σε μία ευνομούμενη πολιτεία οι νομοθέτες θεωρούν ως πρωταρχικό καθήκον τους να θεσπίσουν υγιείς αρχές δικαίου και να εθίσουν τους πολίτες στην ηθική πράξη· έτσι η πολιτεία που θα συγκροτείται από ἀγαθούς πολίτες θα γίνει ἀγαθὴ πολιτεία. Αντίθετα όταν οι νομοθέτες δεν αναδέχονται αυτήν την υψηλή ευθύνη και δεν θεσπίζουν σωστούς νόμους, δεν οργανώνουν σωστά τον εθισμό, αποτυγχάνουν, δηλ. δεν εθίζουν τους πολίτες στην άσκηση της αρετής. Έτσι και σε αυτή την πολιτεία σπανίζουν οι "ἀγαθοὶ πολίτες" και δημιουργείται μία φαύλη πολιτεία. Καμία άλλη επίδοση-οικονομική, στρατιωτική, πολιτική-δεν είναι για τον Αριστοτέλη ικανό κριτήριο, για να προσδώσει σε ένα πολίτευμα το χαρακτήρα του ἀγαθοῦ εκτός από τη σωστή ηθική διάπλαση των πολιτών.

❖ «καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται»:

Η ΗΘΙΚΗ ΑΡΕΤΗ ΕΙΝΑΙ ΚΑΡΠΟΣ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Με το "ἔτι" ο Αριστοτέλης προσθέτει ακόμα ένα επιχείρημα, για να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι "φύσει". Όπως τα πολιτεύματα διακρίνονται σε ανώτερα και κατώτερα ανάλογα με την ικανότητα του νομοθέτη να εθίσει τους πολίτες στις ηθικές πράξεις έτσι και η αρετή δεν δίνεται σε όλους, αλλά μόνο σε αυτούς που θα επιλέξουν τις κατάλληλες πράξεις, για να φτάσουν σε αυτή. Οι ομοιότητες στη διαδικασία απόκτησης της αρετής και της δημιουργίας της ἀγαθῆς πολιτείας είναι το "ἐθίζειν". Το καινούργιο στοιχείο είναι οι λόγοι, οι οποίοι σχετίζονται με τη διαχείριση του "ἐθίζειν" σε συνδυασμό με την επιλογή των κατάλληλων πράξεων να οδηγήσουν στην αρετή. Συγκεκριμένα, όταν ο άνθρωπος εθίζεται και επαναλαμβάνει ηθικές πράξεις θα γίνει ηθικός. Αν όμως δεν ασκηθεί σωστά, δεν επιλέξει τις κατάλληλες πράξεις δεν κατακτά την ηθική αρετή. Απαιτείται, λοιπόν, ικανότητα ορθής κρίσης και συνειδητής επιλογής των κατάλληλων πράξεων από την πλευρά του ατόμου και από την πλευρά της κοινωνίας ύπαρξη ικανών φορέων που θα εκπέμπουν τα κατάλληλα μηνύματα και θα κατευθύνουν τους πολίτες στον εθισμό πράξεων συμβατών με την ηθική αρετή.

Αφού, λοιπόν, η κατάκτηση της αρετής εξαρτάται από την ποιότητα των πράξεων που θα επαναλάβουμε, αυτό σημαίνει ότι η αρετή δεν είναι "φύσει".

ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί και πάλι το παράδειγμα των τεχνών για να φανεί σαφέστερα η άποψή του για τα αίτια γενέσεως και φθοράς της αρετής. Τα παραδείγματα μάλιστα είναι τα ίδια (τό κιθαρίζειν και τό οικοδομείν) για να φανεί η συνέχεια και η προέκταση της σκέψης.

- Θα γίνει κανείς καλός κιθαριστής, αν πρώτα εξασκηθεί με το καλό παίξιμο κιθάρας· αν όμως δεν εξασκηθεί, καλά, θα γίνει κακός κιθαριστής.
- Θα γίνει καλός οικοδόμος, αν πρώτα εξασκηθεί με το καλό τρόπο στο κτίσιμο σπιτιών· αν όμως δεν εξασκηθεί καλά, θα γίνει κακός οικοδόμος

Δηλαδή ο καλός ή κακός κιθαριστής ή οικοδόμος εξαρτάται από τις γνώσεις και το επίπεδο του θα μεταδώσει την τεχνική και από την ικανότητα που σταδιακά θα αποκτήσει ο μαθητευόμενος.

- Το ίδιο συμβαίνει και με την ηθική αρετή: αποκτά κανείς την ηθική αρετή, αν πρώτα εθιστεί καλά με ηθικές πράξεις· αν όμως δεν εξασκηθεί καλά, δεν αποκτά την αρετή.

❖ «ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται»:

ΕΞΙΣ

Η λέξη "ἕξις" προέρχεται από το θέμα του μέλλοντα του ρήματος "ἔχω" (μέλλοντας ἔξω):

(ἔχ+ σις, χ+σ→ξ → ἕξις) η παραγωγική κατάληξη δηλώνει ενέργεια

Αρχικά η λέξη δήλωνε την κατοχή, την απόκτηση ή τις ενέργειες για την απόκτηση. Αργότερα η λέξη πήρε τη σημασία του μόνιμου χαρακτηριστικού της προσωπικότητας, που αποκτιέται με την επανάληψη μιας ενέργειας· είναι δηλ. η συνήθεια, ο παγιωμένος τρόπος συμπεριφοράς. Η συγγένεια με τη λέξη "σχήμα" (η εξωτερική μορφή / η όψη ενός πράγματος) που και αυτή προέρχεται από το ρήμα ἔχω δείχνει γιατί η λέξη "ἕξις" χρησιμοποιήθηκε από τον Αριστοτέλη για να δηλώσει το μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα μας που διαμορφώνεται με τη συνεχή άσκηση και τη σταθερή επανάληψη ὁμοίων ενεργειῶν.

Η λέξη χρησιμοποιείται και σήμερα με παρόμοια σημασία και δηλώνει τη συνήθεια που αποκτά κάποιος με την επανάληψη μιας πράξης και είναι τόσο σταθερή που είναι εξαιρετικά δύσκολο – αν όχι αδύνατο – να την αποβάλλει. Συνήθως όμως σήμερα χρησιμοποιείται με αρνητικό περιεχόμενο, δηλ. αναφέρεται σε μία κακή συνήθεια, ενώ στα αρχαία ελληνικά χρησιμοποιούταν εξίσου και με αρνητική και με θετική σημασία.

Η φράση " αἱ ἕξεις γίνονται" δηλώνει ότι η ἕξις δεν υπάρχει ως μια φυσική ιδιότητα από τη γέννησή μας, αλλά έχει επίκτητο χαρακτήρα, αφού διαμορφώνεται σταδιακά με την επανάληψη κάποιων πράξεων. Οι ἕξεις λοιπόν "γίνονται" και δεν "εἶναι".

B2.

❖ «Οὕτω δὴ . . . οὕτωςί»:

Στην προηγούμενη ενότητα διατυπώθηκε η άποψη ότι η ηθική αρετή έρχεται μετά την πράξη και εξαρτάται από τον καλό εθισμό. Για την ενίσχυση της θέσης δόθηκαν παραδείγματα με τους τεχνίτες (ανάλογα με τη σωστή ή όχι εξάσκηση γίνονται καλοί ή κακοί τεχνίτες). Τώρα έρχεται η σειρά της εφαρμογής της θέσης σε

συγκεκριμένες αρετές, για να καταδειχθεί η μεγάλη αξία της ηθικής πράξης για την απόκτηση της ηθικής αρετής.

Το νέο επιχείρημα του Αριστοτέλη συνδέεται με τα προηγούμενα και παράλληλα εισάγεται με τις λέξεις: "οὕτω δὴ καί":

οὕτω : το δεικτικό οὕτω ολοκληρώνει τα προηγούμενα και δηλώνει τη συλλογιστική μέθοδο της αναλογίας που ακολουθεί ο Αριστοτέλης: ο τρόπος απόκτησης της ηθικής αρετής είναι όμοιος με τον τρόπο απόκτησης μιας τέχνης. Προηγουμένως ανέφερε ότι η τέχνη θα αποκτηθεί ή όχι ανάλογα με την ποιότητα της εξάσκησης. Το ίδιο και στις αρετές : ανάλογα με την ποιότητα των πράξεων που επιλέγονται και επαναλαμβάνονται θα προκύψει η γένεση ή η φθορά της αρετής.

δή : με τον καθαρά συμπερασματικό σύνδεσμο ανακεφαλαιώνει

καί : με τον προσθετικό σύνδεσμο εισάγει την προσθήκη του νέου επιχειρήματος.

ΗΘΙΚΕΣ ΑΡΕΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η βασική διαπίστωση σε αυτή την ενότητα είναι ότι στις διάφορες περιστάσεις της καθημερινής ζωής ανάλογα με τη στάση μας, με τη συμπεριφορά μας, με τις πράξεις μας αποκτούμε ή όχι τις ηθικές αρετές. Αμέσως μετά δίνει παραδείγματα ηθικών αρετών. Ανάλογα λοιπόν με την συμπεριφορά μας στις διάφορες περιπτώσεις της καθημερινής ζωής γινόμαστε :

1. στις σχέσεις μας : δίκαιοι ή άδικοι
2. στα φοβερά : ανδρείοι ή δειλοί
3. στις επιθυμίες : σώφρονες ή ακόλαστοι
4. στις οργές : πράοι ή οργίλοι

Τα παραδείγματα αυτά (εκτός του τελευταίου) τα είχε αναφέρει και στη 2^η ενότητα. Εδώ όμως προσθέτει και το επικοινωνιακό πλαίσιο (1. τά ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, 2. τά ἐν τοῖς δεινοῖς. 3. τά περὶ τὰς ἐπιθυμίας 4. τα περὶ τὰς ὀργάς) στο οποίο εντάσσει την ανθρώπινη συμπεριφορά και εντός του οποίου διερευνά τη λειτουργία της κάθε αρετής. Επίσης εδώ προσθέτει τη διττή πιθανότητα τελικής κατάληξης, αφού το πετυχημένο αποτέλεσμα θα κάνει τον άνθρωπο κάτοχο της αρετής, ενώ το αποτυχημένο θα τον οδηγήσει στην κακία.

ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

α. δικαιοσύνη – αδικία

Ο τρόπος με τον οποίο ρυθμίζουμε τις σχέσεις μας με τους άλλους ανθρώπους στις καθημερινές συναλλαγές προδιαγράφει τη δυνατότητα να γίνουμε δίκαιοι. Η όλη δηλ. κοινωνική μας συμπεριφορά, ο τρόπος με τον οποίο ρυθμίζουμε τις σχέσεις μας με τους συνανθρώπους μας, αποτελεί κριτήριο για το αν θα γίνουμε δίκαιοι ή άδικοι. Όσοι δηλ. προσαρμόζουν την κοινωνική συμπεριφορά τους στον "ὄρθον κανόνα", στις αρχές του δικαίου, θα γίνουν δίκαιοι. Όσοι συστηματικά παρανομούν θα γίνουν άδικοι. Ο Αριστοτέλης αναφέρεται κυρίως στη "μερική δικαιοσύνη": ο άνθρωπος δηλ. γίνεται δίκαιος εφόσον με τις πράξεις του επιδιώκει να λαμβάνει το μερίδιο που του αναλογεί από τα κοινωνικά αγαθά ,αυτός που παίρνει αυτό που του ανήκει από την κατανομή της τιμής και του πλούτου στους πολίτες.

β. ανδρεία – δειλία

Όταν ενεργούμε κάτω από επικίνδυνες συνθήκες, όταν δηλ. ερχόμαστε αντιμέτωποι με επικίνδυνες καταστάσεις, που εμπεριέχουν το στοιχείο του φόβου, και συνηθίζουμε στο φόβο, ή στο θάρρος, τότε άλλοι

γινόμεστε θαρραλέοι και άλλοι δειλοί. Ο πραγματικά ανδρείος, εφόσον έχει εξοικειωθεί με το φόβο, θα νιώσει βέβαια φόβο όταν έρθει αντιμέτωπος με έναν κίνδυνο, αλλά θα τον συγκρατήσει· δηλ. ο ανδρείος θα αντιμετωπίσει τον κίνδυνο όπως πρέπει και όπως ορίζει ο λογικός κανόνας για χάρη του καλού.

τά έν τοῖς δεινοῖς : είναι φυσικό όλα τα δεινά να μας προκαλούν φόβο. Βέβαια, ορισμένα κακά, όπως π.χ. η φτώχεια, η αρρώστια δεν πρέπει να μας φοβίζουν· το να μην φοβάται κανείς αυτά δεν είναι δείγμα ανδρείας. Η καθαυτή ανδρεία συνδέεται με τα φοβερότερα πράγματα, όπως ο θάνατος. Πραγματικά ανδρείος είναι αυτός που δεν φοβάται τον "καλόν θάνατον", δηλ. να πεθάνει ένδοξα και τιμημένα. Αντίθετα δειλός είναι εκείνος που εγκαταλείπει το πεδίο της μάχης, δε συμμετέχει στους καλούς αγώνες και παραιτείται από καθετί ηθικό.

ΧΙΑΣΤΟ: φοβείσθαι – θαρρεῖν

Χ

ἀνδρείοι – δειλοί

γ. σωφροσύνη – ακολασία

Η σωφροσύνη και η ακολασία προκύπτουν από τη στάση που θα κρατήσει το κάθε άτομο απέναντι στις επιθυμίες – ηδονές. Απέχοντας συστηματικά από τις ηδονές θα οδηγηθεί στη σωφροσύνη, ενώ ενδίδοντας στις επιθυμίες και στις σωματικές ηδονές θα γίνει ακόλαστος. Με τον όρο "ἐπιθυμίες" = ηδονές αναφέρεται μόνο στις ηδονές του φαγητού, του ποτού και των αφροδισίων που παρέχουν άμεση απόλαυση τόσο στα ζώα όσο και στον άνθρωπο.

Άρα, η σωφροσύνη είναι η προσπάθεια καθυστόταξης των φυσικών ορμών και των επιθυμιών στον κανόνα του ορθού λόγου. Σώφρων είναι αυτός που ικανοποιεί τα ένστικτα, χωρίς να παραδίδεται στις ηδονές. Ενώ ο ακόλαστος υποκύπτει στις προσαγές των ενστίκτων και ξεπέφτει στο επίπεδο των κατωτέρων ζώων.

δ. πραότητα – οργιλότητα

Η πραότητα και η οργιλότητα προκύπτουν από το πώς αντιμετωπίζουμε καταστάσεις που προκαλούν την οργή και τη συναισθηματική έκρηξη. Όταν ελέγχουμε την οργή και την έκφραση των συναισθημάτων οδηγούμαστε στην πραότητα, ενώ όταν δεν μπορούμε με τη λογική να ελέγξουμε συναισθήματα, όταν αντιδρούμε βίαια και παράφορα και οι σχέσεις μας με τους άλλους φτάνουν σε οριακό σημείο, οδηγούμαστε στην οργιλότητα.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

Η αρετή για τον Αριστοτέλη έχει κοινωνικό χαρακτήρα, αφού η απόκτησή της είναι αναγκαία για την κοινωνική συνύπαρξη, ενώ η μη απόκτησή της διασαλεύει την κοινωνική συμβίωση. Ο κοινωνικός χαρακτήρας φαίνεται και από το γεγονός ότι ανάλογα με τον τρόπο που συμπεριφερόμαστε προς τους άλλους, θα διαμορφωθούν και οι ανάλογες αρετές και κακίες.

Η κοινωνική διάσταση της ηθικής αρετής φαίνεται κυρίως στο πρώτο παράδειγμα της δικαιοσύνης. Επιλέγοντας κάποιος να συμπεριφερθεί δίκαια στις συναλλαγές του με τους άλλους, θα γίνει δίκαιος και η απόκτηση αυτής της αρετής θα εξασφαλίσει την ομαλή κοινωνική συμβίωση. Στην περίπτωση που αδικεί τους συνανθρώπους του θα γίνει άδικος και αυτό θα φέρει τη δυσαρμονία στην κοινωνική συμβίωση. Το ίδιο όμως ισχύει και για τα άλλα παραδείγματα : ελέγχοντας κάποιος τα συναισθήματα, τις ορμές και τα ένστικτά του υιοθετεί μια κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά και επηρεάζει θετικά την κοινωνική συμβίωση. Αντίθετα, όταν επικρατήσουν τα ζωώδη ένστικτα και εκδηλώνονται ακραίες στάσεις (ακολασία, οργιλότητα) τότε η συμπεριφορά του είναι αντικοινωνική και επηρεάζεται αρνητικά η κοινωνική συμβίωση.

Άρα, η αρετή έχει κοινωνικό χαρακτήρα, γιατί :

α. υπάρχει διαλεκτική σχέση ατόμου- κοινωνίας και ανάλογα με το χαρακτήρα του ατόμου διαμορφώνονται οι σχέσεις και η κοινωνική συμβίωση.

β. η πράξη με την οποία φτάνουμε στην αρετή αποτελεί μέρος του κοινωνικού "γίνεσθαι"

Η επιλογή της ηθικής πράξης και αρετής είναι στην ουσία επιλογή κοινωνικού ρόλου και θετικής παρέμβασης στο κοινωνικό "γίνεσθαι".

ΟΙ ΔΥΟ ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ (οί μὲν ἐκ τοῦ οὕτωςί .... οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτωςί)

Δύο είναι οι τρόποι με τους οποίους συμπεριφερόμαστε στον καθένα από τους διάφορους τομείς ή στην καθεμία από τις διάφορες περιπτώσεις της καθημερινής ζωής (όπως: στις σχέσεις μας, σε όσα έχουν το στοιχείο του φόβου, στις επιθυμίες, στις οργές). Με τον έναν τρόπο αποκτούμε αρετές (γινόμαστε δίκαιοι, ανδρείοι, σώφρονες, πρᾶοι) με τον άλλο όμως όχι. Γινόμαστε αγαθοί όταν οι καθημερινές μας πράξεις χαρακτηρίζονται από δικαιοσύνη, ανδρεία, σωφροσύνη, πραότητα. Αντίθετα γινόμαστε κακοί όταν καθημερινά κάνουμε άδικες πράξεις, όταν εθιζόμαστε στο φόβο, την ακολασία και την οργιλότητα.

Αυτή η διάκριση της στάσης σε δύο τρόπους εκφράζεται στο κείμενο χαρακτηριστικά με τα πολλά αντιθετικά ζεύγη(οί μὲν δίκαιοι – οἱ δὲ ἄδικοι, φοβεῖσθαι – θαρρεῖν, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτωςί – οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτωςί, οὕτως ἢ οὕτως) και με τα δύο "οὕτωςί" που αναφέρονται το πρώτο ζεύγος "σώφρονες και πρᾶοι" και το δεύτερο στο ζεύγος "ἀκόλαστοι και ὀργίλοι"

ἐν αὐτοῖς: στο συγκεκριμένο χωρίο το "αὐτοῖς" είναι δοτική πληθυντικού ουδετέρου γένους. Δεν έχει σχέση με τα πρόσωπα, δηλ. το υποκείμενο του απαρεμφάτου "ἀναστρέφεσθαι", γιατί αυτό υπάρχει (οἱ μὲν, οἱ δὲ) και έτσι αποκλείεται η επανάληψη των προσώπων και στον επιρρηματικό προσδιορισμό. Το " αὐτοῖς " αναφέρεται στα πράγματα μέσα στα οποία "ἀναστρεφόμενα" τα πρόσωπα αποκτούν τις ιδιότητες που δηλώνονται με τα συγκεκριμένα επίθετα(τά ἐν τοῖς συναλλάγμασι, τά ἐν τοῖς δεινοῖς, τά περὶ τὰς επιθυμίας, τά περὶ τὰς ὀργάς).

B3.

Η σημασία της Ακαδημίας βρίσκεται ακριβώς στο γεγονός ότι ήταν το σημείο συνάντησης σημαντικών λογίων της εποχής, που διατηρώντας και μέσα στα πλαίσια της Ακαδημίας ο καθένας τη δική του προσωπικότητα, το δικό του επιστημονικό "πιστεύω", προωθούσαν όλοι μαζί την επιστημονική έρευνα παίρνοντας ο ένας από τον άλλο χρήσιμες παρορμήσεις και επιδρώντας θετικά ο ένας στον άλλο. Ένας τέτοιος λόγιος τον οποίο είχε την τύχη να συναντήσει ο Αριστοτέλης στην Ακαδημία, όταν ήρθε να σπουδάσει σ' αυτήν, ήταν ο Εύδοξος από την Κνίδο. Ο νεαρός, τότε, αυτός επιστήμονας ήταν μια από τις πιο προικισμένες προσωπικότητες της αρχαιότητας. Ήταν μαθηματικός, αστρονόμος και γεωγράφος, και ο Πλάτωνας δεν δίστασε καθόλου να του εμπιστευθεί, κατά τη διάρκεια της απουσίας του, τη διεύθυνση της σχολής του. Δεν ήταν λοιπόν μόνο τυχερός ο νεαρός Σταγειρίτης που «βρέθηκε», όπως είπε ένας αριστοτελιστής των ημερών μας, «την πιο κατάλληλη στιγμή στον πιο σωστό τόπο, εκεί δηλαδή όπου υπήρχαν οι κατάλληλοι άνθρωποι που θα μπορούσαν να γονιμοποιήσουν με έναν εντελώς ξεχωριστό τρόπο τη σκέψη του βοηθώντας την να απλώσει μέσα σε σύντομο χρόνο τα δικά της φτερά».

B4.

γηγενής: γινόμενον

ἔσθλος: ἔστιν

μισαλλοδοξία: συναλλάγμασι

δέος: δειλοί / δεινοίς

στρεβλός: ἀναστρέφεσθαι

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Γ1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

— Μου φαίνεται ότι το στοιχείο που αναφέρεις είναι ικανοποιητική απόδειξη, ότι δηλαδή η τέχνη να γράφεις λόγους δεν είναι αυτή την οποία κάποιος αν αποκτούσε θα μπορούσε να είναι ευτυχισμένος. Και μάλιστα εγώ νόμιζα ότι σε αυτή την περίπτωση (και εδώ) κάπου θα φανεί η επιστήμη, την οποία από παλιά ζητούμε. Γιατί μου δίνουν την εντύπωση (μου φαίνεται), Κλεινία, ότι οι ίδιοι αυτοί που γράφουν τους λόγους είναι πάρα πολύ σοφοί, όταν συναναστρέφομαι μαζί τους. Και αυτή η τέχνη αυτών είναι κάπως θεϊκή και μεγάλη. Και λοιπόν αυτό δεν είναι καθόλου παράδοξο. Γιατί είναι μέρος της τέχνης των μάγων και λίγο κατώτερη από εκείνη. Γιατί η τέχνη των μάγων γοητεύει φίδια, αράχνες, σκορπιούς και τα άλλα ζώα και αρρώστιες, ενώ αυτή τυχαίνει να γοητεύει και να παρηγορεί δικαστές, μέλη της εκκλησίας του δήμου και τα άλλα πλήθη.

Γ2.

ἔφην : φάτε

κτησάμενος: ἐκτώ

τις : τινῶν

εὐδαίμων: εὐδαιμον

ῶμην : ῶήθη

φανήσεσθαι: πεφάνθω

πάλαι : παλαιότερον

κήλησις : ὦ κήλησι

τυγχάνει : τύχοιεν

οὔσα: ἔσομέναις

Γ3.α.

μοι: δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο δοξαστικό ρήμα δοκεῖς

εὐδαίμων: κατηγορούμενο του υποκειμένου τις μέσω του συνδετικού ρήματος ἄν εἶη

ἦν: αντικείμενο του ρήματος ζητοῦμεν

ἐκείνης: ονοματικός ετερόπρωτος προσδιορισμός, ως γενική συγκριτική από τον συγκριτικό βαθμό του επιθέτου ὑποδεεστέρα

οὔσα: κατηγορηματική μετοχή από το ρήμα τυγχάνει, συνημμένη στο υποκείμενό του ἡ δέ

Γ3.β.

«κτησάμενος»: λανθάνων υποθετικός λόγος, **υποθετική μετοχή**, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος τις, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στο ρήμα της αναφορικής πρότασης ἄν εἶη

ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΤΟΧΗΣ: Υπόθεση: ἦν, εἰ **κτῆσαιτο τις**, εὐδαίμων ἄν εἶη

Δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στο ρήμα ἄν εἶη της δευτερεύουσας αναφορικής. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο εἰ και εκφέρεται με **ευκτική(κτῆσαιτο)**. Σε συνδυασμό με το ρήμα της δευτερεύουσας αναφορικής πρότασης ἄν εἶη σχηματίζει **λανθάνοντα υποθετικό λόγο της απλής σκέψης του λέγοντος**, καθώς έχουμε στην υπόθεση: εἰ + ευκτική και στην απόδοση: δυνητική ευκτική.